

Bennett T. The Birth of the Museum: History, Theory, Politics. – New York : Routledge, 2013.

Falk John H. Identity and the Museum Visitor Experience Left. – CA. : Coast Press, 2009.

Hein G. E. Learning in the Museum. – London : Routledge, 2002.

Hooper-Greenhill E. Museum, Media, Message. – New York : Psychology Press, 1998.

O. Kozachenko. The Museum as a Sociocultural Phenomenon: the Main Transformation Trends.

The paper deals with new sociocultural trends of the museum development in contemporary society. Attention is drawn to the necessity of expanding the boundaries of the study of the main components of museum, among which are its creators, space, audience and context of its functioning. Considering the typology of museums, the author draws attention to the origin of its new types (ecomuseum, Children's Museum, virtual museum, cultural center). The article analyzes the current conditions of realization of museum's functions and their transformation. The author presents the results of sociological research, by means of which we can determine the place of museums in cultural leisure of Ukrainians and offers the line of approach to popularization of museums according to new trends in this field.

Keywords: *museum, transformation, social institution, functions of museum, types of museum, museum audience.*

УДК [316.35:64](477.83-25)«20»

Н. Ю. Пашко

ПАРАДОКСИ ІНСТИТУЦІОНАЛІЗАЦІЇ ОСББ У КОНТЕКСТІ РОЗВИТКУ СОЦІАЛЬНОГО КАПІТАЛУ ТА ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА В УКРАЇНІ (НА ПРИКЛАДІ МІСТА ЛЬВОВА)

Представлено результати емпіричного дослідження ОСББ та сформульовано основні аспекти процесу інституціоналізації ОСББ, що є специфічним соціальним капіталом, який входить до основи громадянського суспільства в якості своєрідного ресурсу, у свідомості та практиках мешканців міста Львова.

Ключові слова: *об'єднання співвласників багатоквартирних будинків (ОСББ), громадянське суспільство, соціальний капітал, інституціоналізація, легітимізація, легалізація.*

Постановка проблеми. Стратегічною метою реформування житлово-комунального господарства (далі ЖКГ) є підвищення якості життя населення шляхом поліпшення житлових умов, збереження житлового фонду й підвищення рівня житлово-комунального обслуговування громадян, тому ключовим моментом для досягнення поставленої мети є процес створення об'єднань співвласників багатоквартирних будинків (ОСББ). ОСББ має стати своєрідною альтернативою комунальним підприємствам, яке має на меті шляхом об'єднання мешканців будинків створювати якісно нові та енергоекономічні умови життя у власних помешканнях. З метою пошуку шляхів ефективного розв'язання зазначеної проблеми, актуальною є потреба із її комплексного емпіричного вивчення. Практичне дослідження проблеми є необхідною умовою виходу із кризи житлово-комунального сектору, оскільки, з одного боку, стара система ЖЕКів, яка зародилася ще за радянських часів й продовжує функціонувати й до тепер, є серйозною перешкодою для розвитку та становлення нових форм вирішення питань житлово-комунального господарства в Україні. З іншої сторони, ОСББ як новий формат вирішення зазначених проблем, ще не має достатнього потенціалу як на інституційному та законодавчому рівнях, так і в контексті розвитку відповідних громадянських ініціатив. Перші осередки ОСББ вже існують, однак процес інституціоналізації відбувається дуже повільно, супроводжується великою кількістю проблем, що насамперед пов'язані безпосередньо із самим процесом організації та кооперації мешканців як власників багатоквартирних будинків.

Ступінь наукової розробленості даної теми з перспективи емпіричних соціологічних досліджень є незначним, існують поодинокі спроби дослідження динаміки та проблематики розвитку ОСББ в рамках студентських наукових робіт та Інституту міста Львова¹. Щодо вивчення проблематики громадянського суспільства варто згадати цікаві розробки таких українських науковців, як Я. Боренько, А. Карась, А. Колодій, Ю. Корольчук, І. Пасько, С. Рябов, М. Рябчук, В. Степаненко [Степаненко, 2001, с. 169-183] та інших. Дослідженням громадянського суспільства у західній соціології представленні акими вченими як Р. Патнем [Patnam, 1993,

---

¹ Дослідження щодо ОСББ. Інститут міста [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://city-institute.org/index.php?option=com_content&view=article&id=63&Itemid=145

р. 35-42], А. Гоулднер, Г. Алмонд та С. Верба [Almond, 1963]. Дослідження соціального капіталу активно представлено у роботах Ф. Фукуями [Fukuyama, 1995], П. Бурдьє, Дж. Коулмана. Велику увагу вивченню соціального капіталу приділяють українські вчені А. Колодій, А. Багнюк, А. Бова, Є. Гугнін, В. Чепак, О. Кіреєва, М. Лесечко, А. Чемерис, Ю. Савко, О. Сидорчук, В. Степаненко, О. Демків та ін. Феномен інституціоналізації досліджували Є. Головаха, Н. Паніна [Головаха, 2001, с. 5-22] – вони зосередили свою увагу на особливостях пострадянської інституціоналізації, О. Куценко вивчає інституціоналізацію ринкових відносин, інституціоналізацією соціального простору міста займався В. Белоусов, О. Бень [Бень, 2006, с. 84-85], яка займається дослідженням процесів інституціоналізації у молодіжних громадських організаціях. Однак, якщо говорити про поняття соціального капіталу та громадянського суспільства в контексті процесів інституціоналізації ОСББ, то у вітчизняній соціології практично відсутня такого типу імплементація цих понять як на загальнотеоретичному, концептуальному так і на операціональному рівнях.

Метою статті є здійснити комплексне оцінювання процесу інституціоналізації ОСББ, що є специфічним соціальним капіталом, який входить до основи громадянського суспільства як своєрідний ресурс, у свідомості та практиках мешканців міста Львова.

Викладення основних результатів дослідження. Для дослідження інституціоналізації ОСББ була використана методологія кількісних соціологічних досліджень² із застосуванням методу віч-на-віч інтерв'ювання за допомогою стандартизованої анкети. Це дало змогу виявити ступінь прояву ОСББ як можливої складової соціального капіталу та громадянського суспільства серед дорослого населення м. Львова. На основі моделювання структурними рівняннями (програма STATA) з'ясовано особливості процесу інституціоналізації ОСББ в рамках його легітимізації у свідомості та практиках львів'ян, а також виявити потенційних агентів прискорення процесу легітимізації ОСББ, або тих, хто чинитиме активний опір цьому процесу. Модель була сконструйована таким чином, що утворився

---

² Вибіркова сукупність N - 800 респондентів (гранична похибка ± 5 %), локалізація дослідження: місто Львів, Україна; для аналізу було обрано статистичний метод аналізу даних з використанням програми SPSS.

коваріаційний зв'язок між свідомістю (установками) львів'ян та їхніми практиками.

Для дослідження ступеня прояву ОСББ як соціального капіталу в свідомості львів'ян було виокремлено наступні його атрибути: рівень довіри, колективної солідарності; рівень готовності до творення горизонтальних соціальних мереж; рівень готовності до відстоювання спільних інтересів та потреб (у разі неякісного та неперіодичного надавання житлово-комунальних послуг) в рамках існуючого правового поля; рівень готовності особисто ініціювати соціальну взаємодію в рамках існуючого правового поля. Ступінь реалізованості ОСББ як соціального капіталу у практиках львів'ян досліджувався через частоту участі львів'ян у різних акціях в контексті вирішення житлово-комунальних проблем та через використання можливостей, які надає існуюче правове законодавство для відстоювання спільних інтересів та потреб у разі неякісного та неперіодичного надавання житлово-комунальних послуг.

Одним із завдань дослідження було виявити ступінь прояву ОСББ, як специфічного соціального капіталу, в свідомості львів'ян як окремого формату розв'язання житлово-комунальних проблем (далі ЖКП). У результаті було з'ясовано, що рівень довіри та колективної солідарності у львів'ян має невисокі показники – попри те, що мешканці підтримують ідею створення ОСББ, вони при можливості змінити оператора ЖКП лише 26,4% обирають ОСББ як альтернативу, а також львів'яни не готові інвестувати кошти у розвиток об'єднань співвласників. Таким чином, мешканці на практиці не пов'язують ідею функціонування ОСББ зі вище згаданим атрибутом соціального капіталу.

Щодо готовності львів'ян до створення горизонтальних соціальних мереж було виявлено, що ОСББ все ж таки не надто активно легітимізується на цьому рівні. Парадоксальним виявилось, те що львів'яни усвідомлюють, що ініціативність, відповідальність мешканців будинку може істотно вплинути на якість його фізичного стану та, що жалюгідний стан будинків є наслідком небажання власників окремих квартир нести відповідальність в цілому, однак все ж таки вони не вважають ОСББ єдиною умовою покращення якості житлово-комунальних послуг.

Щодо готовності львів'ян до відстоювання спільних інтересів та потреб у разі неякісного та неперіодичного надавання житлово-комунальних послуг,

то виявилось, що 33,3% мешканців міста готові за певних обставин використовувати можливість скликання суспільних слухань за участю мешканців будинку, проте лише 13,6% готові регулярно її застосовувати, 21,1% взагалі не знаю про неї. Це свідчить про те, що ОСББ є недостатньою умовою для активізації суспільного інтересу, який має заохочувати самих мешканців до покращення ЖКП, через відстоювання спільних потреб.

Було з'ясовано, що лише 28,9% львів'ян готові ініціювати можливість створення чи розвиток ОСББ, 30% вважають, що це не є актуальним ні для них самих, ні для людей, які проживають в подібних умовах, 21,4% мешканців взагалі не ознайомлені з такою можливістю і лише 13,5% готові регулярно використовувати таку можливість. Таким чином, мешканці не готові ініціювати соціальну взаємодію в рамках існуючого правового поля.

За результатами дослідження виявлено, що у львів'ян переважає екстернальний локус контролю, адже мешканці міста погоджуються з твердженням, що вони, як власники квартир в багатоквартирному будинку, не можуть впливати на те, як йдуть справи в цілому в будинку. Такі результати вказують на те, що індивідуальна активність фактично відсутня, а це в свою чергу не сприяє розвитку ОСББ.

Також респонденти вважають, що слід продовжувати співпрацю з ЛКП щодо вирішення житлово-комунальних проблем, що, відповідно, спричинює низький рівень апелювання до ОСББ як способу вирішення ЖКП та знижує його потенціал соціального капіталу як ресурсу, що входить до громадянського суспільства.

Було з'ясовано, що львів'яни не проявляють особистих ініціатив щодо соціальної взаємодії в рамках існуючого правового поля, особливо низьким цей показник є відносно використання можливості створювати та розвивати ОСББ – лише 3,9% респондентів зрідка використовують її, 1,3 % – використовують за умови ініціювання інших, і лише 1% використовують регулярно, виконуючи роль ініціатора.

Оцінюючи участь мешканців міста у різних акціях щодо вирішення житлово-комунальних проблем, то найчастіше респонденти залучені до фінансування конструктивного ремонту в будинку – 26% та здійснюють вологе прибирання сходів та під'їздів – 18,2%, проте фактично ніколи не займаються облаштуванням дитячого майданчика (66,3%) та місць для загального відпочинку (63,7%), фактично це свідчить про знецінення

індивідуальної активності, що є складником громадянського суспільства і ресурсом творення горизонтальних соціальних мереж.

Під час дослідження було виявлено потенційних агентів прискорення процесу легітимізації ОСББ як соціального капіталу, що входить до основи громадянського суспільства як своєрідний ресурс. Було з'ясовано, що найбільш потенційно зорієнтованою категорією є одружені жінки. Слід зауважити, що такі результати зумовлені тим, що саме одружені жінки є такою соціальною групою, яка прагне стабільності та дбає про якість житлово-комунальних послуг помешкань та будинків, в яких вони проживають.

Цікавим спостереженням виявилось те, що мешканці будинків міста Львова поточною обслуговуючою організацією яких є ЛКП (Львівське комунальне підприємство) і які фактично незадоволені якістю надання ЖКП цією організацією, абсолютно не є потенційними агентами прискорення процесу легітимізації ОСББ.

Львів'яни з інтернальним локусом контролю, які вважають, що благоустрій будинку залежить від них самих, виявились несхильними бути агентами прискорення процесу легітимізації ОСББ. Дану обставину можна пояснити тим, що на рівні свідомості вони визнають необхідність індивідуальної активності, а на рівні практик абсолютно нівелюють її. Натомість, екстернали показали свою високу узгодженість як на рівні свідомості, так і в межах реалізації практик, тому виявились противниками прискорення процесу легітимізації ОСББ. Наступною категорією, яка може бути потенційним агентом прискорення розвитку ОСББ є мешканці панельних будинків, відповідно ті, хто проживають у будинках непанельного типу не є потенційними агентами цього процесу. Також було зафіксовано, що район проживання впливає на формування потенційних агентів прискорення процесу легітимізації ОСББ. Найбільш схильними до розвитку об'єднань виявились мешканці Сихівського спального району. Цікавим є те, що як відомо за кількістю створених ОСББ у місті Львові, саме Сихівський мікрорайон є лідером, відповідно він має найбільший потенціал до легітимізації ОСББ.

Висновки. Слід зазначити, що ступінь прояву ОСББ як соціального капіталу в свідомості львів'ян як окремого формату розв'язання житлово-

комунальних проблем має низькі показники, які притаманні значній частині мешканців міста.

Інституціоналізація ОСББ є недостатньо сформованою в контексті легітимізації цього інституту, оскільки вище описані результати дослідження дають можливість стверджувати, що сприйняття та підтримка ОСББ у свідомості та практиках львів'ян має низький рівень прояву. Мешканці міста й надалі активно підтримують ЛКП та інші подібні форми операторів, що надають житлово-комунальні послуги. Водночас ці показники впливають на ступінь довіри до ОСББ як можливого оператора, що координує ЖКП. Це відповідно спричинює низький рівень апелювання до ОСББ як способу вирішення ЖКП та знижує рівень його легітимізації в контексті ступеня прояву як соціального капіталу, що входить до громадянського суспільства як своєрідного ресурсу.

Щодо ступеню реалізації ОСББ як соціального капіталу у практиках львів'ян, то він має дуже низькі показники, а це свідчить про те, що активність мешканців міста, в рамках легітимізації, не є достатньою аби сприяти створенню та розвитку об'єднань співвласників. Пов'язуємо низький рівень участі в акціях, що вирішують житлово-комунальні проблеми, із тим, що, очевидно, люди не вважають своїм обов'язком здійснювати, наприклад прибирання на сходових клітках чи всередині будинку, оскільки цим би мали займатися ЛКП, які у 81% є операторами та надавачами «акцій», які щомісячно оплачуються мешканцями будинків.

Назагал можна виділити парадокси інституціоналізації ОСББ, виявлені у свідомості та практиках мешканців міста Львова мають наступні риси:

- процес легітимізація ОСББ у місті Львові має суттєві розбіжності та труднощі, з одного боку мешканці на рівні настанов досить активно сприймають ідею створення ОСББ, однак часто мають амбівалентні та суперечливі позиції щодо шляхів вирішення житлово-комунальних проблем на практиці, тим самим апелюючи до старих форм їх вирішення та до центральної влади. Також реалізованість ОСББ як соціального капіталу у практиках є надзвичайно низькою, що стримує процеси легітимізації об'єднання на активно-діяльнісному рівні;

- процес легалізації ОСББ попри наявність законодавчого підґрунтя, має суттєві невідповідності між прописаними нормами, актами та існуючими практиками функціонування об'єднання.

Отже, можемо назвати процес становлення ОСББ як специфічного соціального капіталу, його своєрідного ресурсу, який входить до основи громадянського суспільства, ще недостатньо сформованим на рівні процесу легітимізації у свідомості та практиках мешканців міста Львова, а також законодавчо не до кінця врегульованим на рівні процесів легалізації.

Д ж е р е л а:

Бень О. Т. Етапи інституціоналізації молодіжних громадських організацій // Український соціум. – 2006. – № 3-4 (14-15).

Головаха Є., Паніна Н. Пострадянська деінституціоналізація і становлення нових соціальних інститутів в українському суспільстві // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. – 2001. – № 4.

Степаненко В. Проблеми формування громадянського суспільства в Україні: інститути, практики, цінності // Українське суспільство: 10 років незалежності / За ред. В. Ворони [Електроний ресурс]. – Київ : І-т НАН України, 2001. – Режим доступу: <http://www.google.com.ua/#sclient=psyab&hl=uk&q=Українське+суспільство:+10+років+незалежності+&oq=Українське+суспільство:+10+років+незалежності>

Putnam R. D. The Prosperous Community, Social Capital and Public Life // The American Prospect. – 1993. – Vol. 4. – № 13 (March 21).

Almond G., Verba S. The Civic Culture. Political Attitudes and Democracy in Five Nations. – Princeton : 1963.

Fukuyama F. Trust: Social Virtues and Creation of Prosperity. – London : 1995.

N. Pashko. Paradoxes of Institutionalization Condominiums in the Context of Social Capital and Civil Society in Ukraine (by the Example of Lviv's City).

The paper presents the results of empirical survey of condominiums and the main aspects of the process of condominium's institutionalization. We scrutinize the condominium's institutionalization as specific social capital, which is part of the civil society. Empirical survey represent two sides of Lviv's inhabitants: their attitudes and practices about new format of the solution of housing problems.

Keywords: *condominium (condominiums), civil society, social capital, institutionalization, legitimization, legalization.*